

De geschiedenis van "Lacerta", de Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde en haar rol bij de bescherming van inheemse herpetofauna

Jur ter Borg en Sergé Bogaerts

Lacerta is een van de oudste reptielen- en amfibieënverenigingen van de wereld. Begonnen als terrariumvereniging, maar zich ook al snel bekommerend om de achteruitgang van reptielen en amfibieën in binnen- en buitenland. Een deel van wat nu RAVON is, is opgebouwd door leden van Lacerta. Omdat veel Lacerta-leden al RAVON-activiteiten uitvoerden voordat RAVON bestond, willen wij graag een blik in deze geschiedenis geven. Vooral voor een nieuwe generatie RAVON-lezers is het goed te weten welke wortels gemeenschappelijk zijn. Onlangs verscheen er in Lacerta al een stuk over de inheemse reptielen en amfibieën, geschreven door RAVON (van Diepenbeek, 2008). Wij willen laten zien dat er veel meer dwarsverbanden tussen beide clubs bestaan dan sommigen misschien denken.

Oprichting en doelstellingen

De vereniging Lacerta is opgericht in het begin van de Tweede Wereldoorlog, op 10 september 1941, na drie eerdere, door gebrek aan belangstelling mislukte pogingen in de dertiger jaren (ter Horst, 1946). Deze keer kwam de vereniging wel van de grond onder de vleugels van het tijdschrift "Het Aquarium", dat met een speciaal terrariumnummer en een maandelijks terrariumrubriek de weg effende. Vanaf februari/maart 1942 verspreidde Lacerta een eigen tijdschrift, *Lacertanieuws*, waarin ook het verenigingsnieuws werd opgenomen. Bij de start van jaargang 6 kreeg het tijdschrift zijn definitieve naam: *Lacerta*.

Omdat het vergaren en uitdragen van kennis een van de speerpunten van de vereniging was, werd dan ook in de statuten vermeld "Inrichten en instandhouden van een natuur-historische bibliotheek ter uitleening van boeken en tijdschriften op het gebied der terrarium- en insectariumkunde". Deze Lacerta-bibliotheek was een belangrijke bron van informatie in een tijd dat dergelijke boeken en tijdschriften vaak buiten het bereik van de meeste leden lagen, en is dat nog steeds. De bibliotheek is thans ondergebracht in een aparte stichting en gehuisvest in de faculteit Diergeneeskunde te Utrecht. Door de vele ruilabonnementen met andere tijdschriften over de hele wereld is het uniek in Nederland. Lacerta-leden hebben nog steeds vrij toegang.

Opbouw kennis van voedsel, ziekten en kweek

Van oudsher was Lacerta een vereniging van terrariumhouders, zoals ook uit de statuten bleek: Nederlandsche Vereniging van Terrariumhouders "Lacerta". Deze naam bleef in gebruik (weliswaar in modernere spelling) tot de Algemene Ledenvergadering van begin 1953, toen werd besloten de naam te wijzigen in Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde.

De eerste jaren waren moeilijk voor de terrariumhouders, deels door de oorlogsjaren, deels door het grote gebrek aan kennis. Er werden in deze jaren vooral inheemse reptielen en amfibieën gehouden (wat toen nog niet bij wet verboden was). Het verkrijgen van voedsel was steeds een groot probleem, met voor de insecteneters alleen meelwormen en vliegenmaden als commercieel verkrijgbaar voer. Veel aandacht werd besteed aan het vergaren van voedseldieren in de natuur en voorzichtige pogingen werden ondernomen om het voedsel te verrijken met vitaminen. Veel leden slaagden erin te komen tot creatieve oplossingen, bijvoorbeeld om voedselschaarste in de winter te overbruggen. In de loop van de vijftiger jaren kwam de kweek van huiskrekels en treksprinkhanen in beeld, waarmee de voedselvoorziening veilig werd gesteld, zeker toen in latere jaren deze voedseldieren commercieel werden aangeboden.

De terrariumhouders werden vaak geconfronteerd met ziekten, waarvan men niet goed wist hoe die aan te pakken. Ectoparasieten (mijten, teken e.d.) werden bestreden met fijngestampte mottenballen en zelfs DDT (Homan, 1946), maar uiteindelijk werden betere bestrijdingsmidde-

len gevonden die relatief ongevaarlijk zijn voor de terrariumdieren. Voor de inwendige ziekten, voornamelijk infectieziekten en gebreksziekten, zette professor Peer Zwart de norm met zijn artikelenserie *Ziekten bij Reptielen* (Zwart, 1972-1973). Inmiddels zijn er flink wat dierenartsen die ook amfibieën en reptielen kunnen behandelen.

In de beginjaren werd weinig gekweekt met de dieren en het afzetten van eieren was vaak al aanleiding tot het schrijven van een kort artikelletje. Zelden werd dit gevolgd door een beschrijving van de uitkomst van de eieren. En als de kweek een keer lukte, dan werd er zeer veel aandacht besteed aan de beschrijving van de broedmethode, maar niet aan hoe de ouderdieren werden gehouden. Of liep de opkweek stuk op problemen met voedsel (van Wijk, 1942). In 1976 werd duidelijk dat de kwaliteit van het voedsel (vooral vitaminen en kalk) van invloed was op het broedsucces. Uit die tijd dateren ook de eerste beschrijvingen van massale kweek met bijvoorbeeld Europese hagedissen (Langerwerf, 1976). Wijlen Bert Langerwerf heeft van het kweken van hagedissen zijn beroep kunnen maken. Dat ook de daglengtevariatie van invloed is op de voortplanting werd al uitgesproken in de veertiger jaren, evenals het belang van overwintering, maar pas in 1977 werd dit een geaccepteerd gedachtegoed. Hierna nam de kweek met reptielen en amfibieën een grote vlucht. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, is het overgrote deel van de dieren die nu verhandeld worden in gevangenschap gekweekt.

Richtingenstrijd

Richtingenstrijd heeft Lacerta regelmatig gekend. De eerste was of je een fraai beplant terrarium moest hebben met zo weinig dieren, dat je ze nooit zag, of dat je "een zo groot mogelijke verscheidenheid aan terrariumdieren" in één behuizing moest nastreven. Zo vreemd was die laatste gedachte in die tijd niet, dit was naar analogie van het overigens nog steeds bestaande "gezelschapsaquarium". In de loop der tijd werd dit laatste idee overigens uitzondering, via terraria met verschillende dieren die wel vergelijkbare biotoopeisen hadden, tot de uiteindelijke norm, één diersoort per terrarium. Overigens werd dit laatste idee al in 1954 (van Wijk, 1954) uitgesproken.

Een andere richtingenstrijd was of je de dieren "steriel" moest houden of in natuurlijk ingerichte bakken. Beide meningen hebben hun eigen aanhangers. Hygiënische, vrij

Lacerta-bestuursleden op de Malakkastraat 188 te Den Haag (huis van Van de Laan, ongedateerd). V.l.n.r. Ter Veen, Van de Laan, Koopman, Ter Horst en Van der Werff.

kale bakken ziet men vaak bij slangenhouders, "natuurlijk" beplante terraria vaak bij bijvoorbeeld amfibieënhouders. De grootste strijd is nog altijd of je wel of geen dieren uit het wild mag halen om in terraria te houden. In de beginjaren (grofweg tot midden jaren vijftig) was er weinig keus, er werd namelijk niet gekweekt met de dieren, dus alle dieren kwamen uit het wild. Een groot deel van de leden hield inheemse dieren en ving ze ook vaak zelf. Toch werd in 1950 al de zorg uitgesproken over het massaal vangen van zeldzame amfibieën in Limburg (ter Horst, 1950). Een Belgisch lid deed de suggestie deze dieren dan in België te vangen, met het verzoek er niet te veel te vangen, rekening houdend met de vervoersaccommodatie en de ruimte thuis (de Vleeschauwer, 1952). Zorgen om de muurhagedis in Limburg leidden tot een voorstel om deze dieren te beschermen per politieverordening, waarbij wederom de suggestie werd gedaan zeldzame dieren in het buitenland te vangen (van Rekum, 1959). Er werden ook uitheemse dieren geïmporteerd, maar dat gaf vaak veel sterfte. Getallen als 60% dood bij aankomst en 15% spoedig daarna waren geen uitzondering (Wijffels, 1954). Dit had vaak te maken met lange reistijden en tijd tussen vangst en transport. Verbetering trad op toen Lacerta een eigen importdienst opzette. De zaken werden geregeld door liefhebbers en de importen waren doorgaans kleinschaliger. Ook de opkomst van het moderne vliegverkeer heeft een positieve invloed gehad.

De principiële vraag of je dieren uit de natuur mocht halen bleef echter staan en leidde eind jaren negentig tot een grote crisis binnen de vereniging. Uitgesproken tegenstanders wilden dat de vereniging zich uitsprak tegen handel in dieren uit het wild, dit gesteund door de steeds betere kweekresultaten binnen de vereniging, waardoor import nauwelijks nodig zou zijn. De meerderheid van de leden leek echter tegen een dergelijk totaalverbod te zijn. Lacerta is dus blijven accepteren dat er ook dieren uit het wild worden gehaald voor de terrariumhobby. Maar wel met de kanttekening dat het houden van nakweekdieren sterk de voorkeur heeft en dat de kweek met reptielen en amfibieën absolute prioriteit heeft. Ook heeft de vereniging zich uitgesproken tegen massa-importen en wordt eventuele kleinschalige import gezien als noodzakelijk om de gevangenschapspopulaties af en toe van vers bloed te kunnen voorzien of om de leefwijze, vooral de reproductie en het gedrag, van nieuwe soorten te kunnen bestuderen.

Herpetogeografische Dienst (HGD)

Een belangrijke activiteit van de vereniging is de HGD, welke vooral verbonden zal blijven aan Dick van Wijk (Bergmans, 1973). Van Wijk en Johannes ter Horst, namen al in 1944 het initiatief tot oprichting van de HGD, met als doel het verzamelen en registreren van verspreidingsgegevens van de inheemse amfibieën en reptielen. Ter Horst was een van de oprichters van Lacerta en was ook redacteur van de maandelijkse periodiek *Lacertanieuws*, de voorloper van het tijdschrift *Lacerta*, met informatie over de verspreiding van amfibieën en reptielen. Hij stimuleerde leden om waarnemingen in te sturen. De voorgedrukte waarnemingskaartjes voor Lacerta-leden vormden het eerste archiefonderdeel van de HGD, waaruit verslagen konden worden gemaakt. Het was voor het eerst dat op één punt centraal gegevens over verspreiding van reptielen en amfibieën in Nederland werden samengebracht. De aanzet hiervoor verscheen in 1944 (Anoniem, 1944) en de eerste verslaglegging volgde al in 1946 (van Wijk, 1946), de tweede in 1947 (van Wijk, 1947) in 1951 gevolgd door: *De verspreiding van de reptielen en amfibieën in Nederland. Derde verslag* (van Wijk, 1955). Een maar liefst 20 pagina's dikke uitgave uitsluitend over dit onderwerp. Hierna volgt nog het *Vierde Herpetogeografisch Verslag* (van de Bund, 1964). Daarna bleef het lang stil en groeide het archief nauwelijks (Bergmans, 1978).

De HGD bleef lange tijd het verzamelpunt voor waarnemingen aan de Nederlandse herpetofauna. Uiteindelijk is het archief in 1998 overgedragen aan RAVON, dit onder bemiddeling van wijlen Jan Verhoeven, die als persoon dé bruggenbouwer was tussen Lacerta en RAVON. Hij was toen ook vice-voorzitter bij beide clubs en voor beide een bevlogen én kritisch bestuurslid. Zijn fabuleuze archief- en dossierkennis vormde een belangrijke inbreng en ondersteuning voor de beide besturen.

De jaren zestig en zeventig

Eind jaren zestig was binnen Lacerta de Commissie Bedreigde Reptielen en Amfibieën opgericht. Doel van deze werkgroep was de bescherming van inheemse en uitheemse herpetofauna, van zeeschildpadden tot boomkikkers dus. Zij probeerden Lacerta-leden bewust te maken dat je beter geen koffers vol dieren uit het buiten-

Lacerta werkgroep
Den Haag tijdens
bijeenkomst op
15 januari 1949.
V.l.n.r. De Graaf,
Ter Horst, Van Reijst,
Van de Laan en
Van Iersel.

land kunt meenemen. Ze publiceerden de *Tien Geboden van de Vakantieganger-terrariumbouder...* waarbij gebod 10 luidde: "Besef dat het mooiste en beste terrarium de natuur zelf is".

Begin jaren zeventig werd de kiem gelegd voor een meer structurele inzet voor de inheemse soorten. De tweede landelijke bijeenkomst van Lacerta op 21 oktober 1972 stond in het teken van de bedreiging van amfibieën en reptielen. Dick van Wijk, Wim Bergmans en Wim Jacobi namen het voortouw. Ook werd de HGD gereactiveerd door Bergmans die in 1972 het beheer van de HGD overnam. De HGD kreeg als postadres het Instituut voor Taxonomische Zoölogie in Amsterdam. Hij startte met de invoering van de nu algemeen bekende "uurhokken". In het Mededelingenblad stonden berichten van het bestuur, regionale werkgroepen en andere zaken met elkaar te delen. Bergmans deed er regelmatig oproepen voor waarnemingen en vroeg ook specifiek om verspreidingsgegevens binnen ruilverkavelingsprojecten, zodat daar rekening met "onze" soorten gehouden kon worden. De verspreidingsdata waren nodig om actieve bescherming te kunnen nastreven in discussies met de overheid, vooral het ministerie van CRM (waar destijds de flora en fauna onder vielen). In 1973 trad het besluit 488 van de Natuurbeschermingswet in werking waarbij alle inheemse soorten reptielen en amfibieën beschermd werden, en het houden ervan verboden werd. Ondanks inspanningen van het Lacerta-bestuur heeft het ministerie nooit officieel iets geregeld voor de inheemse soorten die al in gevangenschap waren en zich daar vaak ook (denk aan vuursalamanders en geelbuikvuurpadden) uitstekend voortplantten. Het ministerie adviseerde die dieren maar vrij te laten op plaatsen waar ze van nature ook voorkwamen (!). Een ander deel verdween dus gedwongen in de illegaliteit.

Beeldje vroedmeesterpad bij de Meertensgroeve; het tweede natuurreservaat in Nederland dat speciaal voor de herpetofauna is veilig gesteld.

Foto: Sergé Bogaerts

Maastrichtse muurhagedissen

Al in 1974 merkte de werkgroep Limburg in haar verslag op dat voor restauratiewerkzaamheden, zelfs na overleg met de gemeente, het gebied De Hoge Fronten, flink was geëgaliseerd. Het bestuur van de werkgroep tekende bezwaar aan en kreeg steun van vele (semi) officiële instanties. Maar veel veranderde er niet. Dus trok in 1975 een van de oprichters van Lacerta, inmiddels werkzaam bij Staatsbosbeheer, aan de noodklok voor de bescherming van de Maastrichtse muurhagedissen (Ter Horst, 1975). In 1983 maakte de Commissie Bedreigde Reptielen en Amfibieën zich sterk voor de Maastrichtse muurhagedissen. Het ministerie van CRM deed echter wederom niks, en dus besloten lokale liefhebbers van IVN, Lacerta-leden, WARN en RIN zelf de handen uit de mouwen te steken en het beheer uit te voeren door braamstruiken te planten en hoge vegetatie te maaien. De artikelen van Bert Kruyntjens (Kruyntjens, 1984; Kruyntjens & Biard, 1991) spreken boekdelen. Kruyntjens, die de muurhagedis inventariseerde op de Hoge en Lage Fronten in Maastricht, gaf de aanzet tot de bescherming van deze populatie. Samen met leden van de Lacerta doelgroep "Anura en Sauria van Europa" werd de populatie door introductie van in gevangenschap geboren hagedissen hersteld. In 1989 werd Kruyntjens dan ook erelid van Lacerta voor zijn inzet ter behoud van de Maastrichtse muurhagedis.

Hot Spot Zuid-Limburg

Zuid-Limburg werd ook door Lacerta al vroeg erkend als hot spot voor de inheemse herpetofauna. Duidelijk werd dat er een snelle achteruitgang van het aantal amfibieën in Limburg plaatsvond, dit door het droogvallen van of dichtstorten van poelen (Onstenk, 1949). Een pleidooi voor behoud van poelen in Zuid-Limburg volgde al spoedig en er werd contact opgenomen met Staatsbosbeheer om enkele belangrijke poelen te behouden. Dit resulteerde uiteindelijk in het kleinste natuurreservaat in Nederland, en dat uitsluitend om het voortbestaan van één amfibie te waarborgen; de vroedmeesterpad (van Wijk, 1956). Een groot succes voor Lacerta! Van Wijk constateerde later ook dat bescherming alleen onvoldoende was en vaak gepaard ging met slecht beheer (van Wijk, 1992). In Limburg waren inmiddels nieuwe mensen actief geworden. Ed Elzenga trad aan als secretaris van de Limburgse werkgroep van Lacerta. Vanaf 1973 (het jaar waarin de natuurbeschermingswet in werking was getreden) verscheen van deze werkgroep jaarlijks het verslag *Herpetologische waarnemingen in Zuid-Limburg*. Vanaf 1976 werd ook Midden-Limburg in het verslag opgenomen en was het aantal mensen dat gegevens aanleverde opgelopen tot 38. De gegevens werden vertrouwelijk behandeld, omdat men vreesde dat de verslagen gebruikt zouden worden om dieren weg te vangen. Ook werden de waarnemingen alleen per gemeente weergegeven. Alleen na besluit van het bestuur konden exacte gegevens worden verspreid, vooral voor wetenschappelijke doeleinden. Uiteraard kwamen alle gegevens ook in de HGD terecht en werden ze al actief voor bescherming gebruikt. Zo werden in 1978 op verzoek van Staatsbosbeheer de ideeën van de werkgroep ingediend om de boomkikker in De Doort te behouden. In het verslag van 1979 wordt stilgestaan bij de samenwerking met andere partijen. "Één partij is in dit verband het vermelden waard", schreven Raaijmakers en Elzenga in het voorwoord, "de Studiegroep Herpetologie van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg (NHGL), die in 1979 op enthousiaste wijze met de voorbereidende werkzaamheden voor herpetogeografisch onderzoek in Limburg is

gestart". Voor de onderlinge samenwerking bestaan goede verwachtingen, schreven ze tot slot. Maar de achtergrond van de Studiegroepen (die ook in Noord-Brabant en Gelderland al snel ontstonden) was anders, en dat leidde tot verschillende inzichten in hoe bescherming van reptielen en amfibieën vormgegeven moest worden.

In 1982 verscheen het laatste verslag dat een opmerkelijke tegenslag voor de werkgroep vermeldde. De werkgroep had altijd met een ontheffing ex art. 25 van de Natuurbeschermingswet gewerkt. De vier bestuursleden kregen die telkens verlengd, tot 1979. Wederom was gevraagd om verlenging, maar de bevoegde autoriteiten (het ministerie van CRM) reageerden niet eens. In april 1981 werd de werkgroep door een controleur van de Natuurbeschermingswet op grond van "geruchten" valselijk beschuldigd van het overtreden van de wet bij een nachtelijke excursie in het Meinweggebied. De excursie was echter niet door de werkgroep georganiseerd, noch hadden er leden aan deelgenomen. De schriftelijke protesten die werden ingediend bij het ministerie van CRM bleven ook toen onbeantwoord.

De jaren tachtig en negentig

In 1980 verscheen *Amfibieën en reptielen in Nederland* (Bergmans & Zuiderwijk, 1980) bij de KNNV. Het boekje is opgedragen aan alle waarnemers die hun gegevens hebben aangeleverd aan de HGD van Lacerta en de uitgave kan worden gezien als een voorloper van het RAVON boekje *Waarnemen en berkennen*.

In 1980 werd door de beide auteurs ook nagedacht over een atlas. In 1981 maakte een subsidie van het Prins Bernard fonds aan Lacerta het mogelijk voor Annie Zuiderwijk en Wim Bergmans twee jaar lang (vanaf 1 februari 1981) de helft van hun werktijd te besteden aan het maken van verspreidingskaarten. *Het Vijfde Herpetogeografische Verslag* vormde het resultaat daarvan (Bergmans & Zuiderwijk, 1986). Vanaf dan verschenen regelmatig weer oproepen aan de Lacerta-leden om waarnemingen in te te sturen en hielden Zuiderwijk en Bergmans voordrachten bij de regionale Lacerta-werkgroepen om leden te motiveren het veld in te gaan. Vanaf 1982 verschenen ook berichten van Harry Wijnands en van de WARN, de pas opgerichte Werkgroep Amfibieën en Reptielen Nederland, een samenwerkingsverband van de professionele herpetologen in Nederland. Wijnands had vanuit zijn functie bij het RIN (het toenmalige Rijks Instituut voor Natuurbeheer) een nieuw systeem ontworpen om verspreidingsgegevens te noteren en verzamelen. Hij liet zien dat naast Lacerta er meer groeperingen waren die data verzamelden en probeerde samenwerking op gang te brengen tussen Lacerta, Staatsbosbeheer en het RIN. Een van de leidende krachten daar was Wim Jacobi. Er vond regelmatig overleg plaats met het ministerie van CRM over wetgeving en er verscheen een publicatie over padden en verkeer (Jacobi, 1980).

Een andere mijlpaal in die tijd was het in 1981 onder redactie van Max Sparreboom verschenen boek *Amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg* (Sparreboom, 1981). Eerder, vanaf 1971, was Sparreboom voorzitter van de werkgroep Leiden van Lacerta. Vanaf 1973 vormde hij samen met Bergmans de redactie van het tijdschrift Lacerta en regelmatig publiceerde hij zelf in Lacerta, vooral over kweek en gedrag van Aziatische salamanders (Sparreboom, 1984a, b en c).

Dit is het eerste boek dat per soort een uitgebreide beschrijving van de ecologie en leefwijze gaf en Zuiderwijk schreef er een hoofdstuk in over "werkmethoden in het veld". Ook de HGD had hier een prominente rol, namelijk

De posters van Lacerta, 1983.

het vervaardigen van de verspreidingskaarten. Dit boek vormt het handvest voor de in opkomst zijnde herpetologische studiegroepen in Nederland. Niet veel later verscheen de *Bibliografie van de Nederlandse herpetofauna* (Sparreboom, 1982). Het was een bijproduct van het boek uit 1981 en bevatte een overzicht van 1037 titels over de Nederlandse herpetofauna tot en met 1980. De uitgave werd betaald door Lacerta.

Maar ook het landelijk bestuur ondernam diverse malen actie richting de overheid. Op 19 april 1982 bood Lacerta het ministerie van CRM een petitie aan waarin werd aangegeven dat de wet uit 1973 niet had geleid tot daadwerkelijke bescherming van inheemse soorten; dat huizenbouw, weganaanleg en ruilverkaveling nooit waren geremd door de aanwezigheid van beschermde soorten. Er werd onder andere gerefereerd aan de aanleg van de snelweg ten oosten van Utrecht (A27, doorsnijding van Amelisweerd), waar tientallen poelen waren gedempt zonder dat de dieren waren weggevangen en overgezet naar andere poelen, ondanks het aandringen van Lacerta-leden bij Rijkswaterstaat. In de petitie werd vooral zwaar aangedrongen om actie te ondernemen om de vroedmeesterpad en de geelbuikvuurpad niet op de lijst van uitgestorven soorten te laten komen. Er moest volgens Lacerta een actief biotoopbeschermingsbeleid komen (Jacobi, 1982). De minister van CRM reageerde snel en in de Staatscourant van 5 augustus 1982 werd de aanwijzing van de Meertensgroeve als natuurreservaat aangekondigd. Op 20 juli 1983 werd dit een feit, waarmee het tweede natuurmonument in Nederland speciaal voor de herpetofauna was veilig gesteld!

Lacerta zorgde ook voor het vervaardigen van een tweetal posters. Met subsidie van het ministerie van LNV (waar 'natuur' inmiddels heen verhuisd was) en het Wereld

1941	Oprichting vereniging Lacerta
1942	1e uitgave Lacertanieuws Oprichting Lacerta-bibliotheek
1944	Oprichting Herpetogeografische Dienst (HGD)
1946	Uitgave Eerste Herpetogeografische Verslag
1947	Uitgave Tweede Herpetogeografische Verslag
1948	1e uitgave tijdschrift Lacerta
1951	Uitgave Derde Herpetogeografische Verslag onder de naam <i>De verspreiding van de reptielen en amfibieën in Nederland</i>
1953	Statutaire wijziging naar Nederlandse Vereniging voor Herpetologie en Terrariumkunde
1956	Realisatie 1e natuurreservaat speciaal voor herpetofauna
1964	Uitgave Vierde Herpetogeografische Verslag Oprichting Commissie Bedreigde Reptielen en Amfibieën
1972	1e uitgave apart Mededelingenblad Lacerta
1973	Inwerkingtreding Natuurbeschermingswet
1979	Start samenwerking met studiegroep Herpetologie NHGL
1980	1e uitgave boekje Amfibieën en reptielen in Nederland
1983	Realisatie 2e natuurreservaat speciaal voor herpetofauna
1986	Uitgave Vijfde Herpetogeografische Verslag onder de naam <i>Atlas van de Nederlandse amfibieën en reptielen en hun bedreiging</i>
1995	1e uitgave MIRA (Mededelingen inheemse reptielen en amfibieën)
1998	Overdracht HGD archief (databank) naar RAVON

Tijdbalk Lacerta

Natuurfonds, en in samenwerking met de Vlaamse werkgroep Hyla, werd er een amfibieënposter gemaakt (Salamanders, kikkers en padden met uitsterven bedreigd), gevolgd door een poster over reptielen (Hagedissen en slangen met uitsterven bedreigd). De glimmend zwarte posters met een kleurenfoto van elke soort hebben menig klaslokaal, studentenkamer en hobbykamer gesierd.

In februari 1986 verscheen dan, 22 jaar na het Vierde Herpetogeografische Verslag, in samenwerking met de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging) de *Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun Bedreiging* (Bergmans & Zuiderwijk, 1986). De atlas was de kroon op het werk van de HGD en vooral van de twee beheerders die tevens de auteurs zijn van dit werk. Vooral dit laatste werk vormde een houvast voor de in opkomst zijnde provinciale herpetologische veldwerkgroepen en diende als basis om nieuwe gegevens te verzamelen.

In 1987 bleek dat het verschijnen van het *Vijfde Herpetogeografische Verslag* (Bergmans & Zuiderwijk, 1986) niet tot een lawine van nieuwe waarnemingen leidde. Het merendeel van de gegevens kwam nu van de leden van de Herpetologische Studiegroepen en niet meer van Lacerta-leden. De opkomst van de herpetologische studiegroepen en de omvorming naar RAVON wordt beschreven in de nieuwe landelijke atlas die dit jaar verschijnt (Creemers & van Delft, in prep.).

Vanaf 1989 verschenen nieuwsbrieven van de HGD in het *Mededelingenblad* van Lacerta van de hand van Zuiderwijk. Een jaar later komt ook het project "monitoring reptielen" centraler te staan, waarbij onder de eerste monitoorders veel Lacerta-leden zijn terug te vinden. In 1995 verscheen MIRA, *Mededelingen Inheemse Reptielen en Amfibieën*, een gezamenlijke uitgave van WARN, RAVON en Lacerta als bijlage bij het *Mededelingenblad* van Lacerta, dat ook werd verzonden naar alle RAVON donateurs. Het is het vervolg op het WARN bulletin. De redactie bestond uit Raymond Creemers, Henk Strijbosch, Ed Elzenga, Jan Verhoeven, Theo de Jong en Rob Felix. Doel van het blad was om de kennis en de ontwikkelingen rond de inheemse soorten bij een breder publiek onder de aandacht te brengen. De 2e Nationale herpetologendag op 11 november 1995 was dan ook bedoeld als een gezamenlijke dag van de drie clubs. De

Lacerta-leden lieten het echter massaal afweten. Maar deze lijn was op eerdere Lacertadagen al ingezet. Onder de Lacerta-leden trad steeds meer specialisme op, waarbij bijvoorbeeld de schildpaddenliefhebbers al hun eigen contactdagen hadden. In november 1996 verscheen het vierde en laatste nummer van de tweede jaargang MIRA. Lacerta zegde haar medewerking op en RAVON werkte aan een eigen blad. Dat is het inmiddels vertrouwde blad dat u nu voor u ziet.

Anno nu

Lacerta is eigenlijk altijd een vereniging met twee gezichten geweest, het ene voor terrariumhouders, het andere voor geïnteresseerden in reptielen en amfibieën in het wild, in binnen- en buitenland. Hierin ligt dan ook het raakvlak met RAVON. Binnen Lacerta is de pluimage zeer divers, maar de belangstelling voor de inheemse reptielen en amfibieën is altijd bij een deel van de leden aanwezig geweest. Vaak wordt gedacht dat voor de Natuurbeschermingswet van 1973 inheemse soorten fanatiek werden gehouden, maar als je de jaargangen van Lacerta terug leest zie je dat het gemiddelde Lacerta-lid veel meer belangstelling had voor exotischere soorten, en ook dat is niet veranderd. Deze brede belangstelling is ook terug te vinden bij de leden. Zo zijn veel Lacerta-leden nog altijd actief binnen de RAVON gelederen en andersom. Het zijn er te veel om op te noemen, en de meeste zijn geen schrijvers maar doeners. Hun namen zie je bij paddenoverzetacties terug of in de databank van RAVON. Andere zijn wel schrijvers, zoals Edo van Uchelen die na zijn publicaties in Lacerta (van Uchelen, 1983, 1985, 1987) een handboek voor praktisch natuurbeheer heeft geschreven (van Uchelen, 2006). Maar ook de tweede auteur van dit artikel heeft zowel bij Lacerta als bij RAVON publicaties verzorgd (Bogaerts, 2007; Bogaerts et al., 2001; Bogaerts & Lenders, 2002) en bestuursfuncties bekleed. Interesse voor salamanders en skinken staat bij hem centraal en veldherpetologie en terrariumonderwerpen sluiten naadloos op elkaar aan. Immers als je iets wilt weten over gedrag of voorplanting kan dit vaak beter in gevangenschap worden bestudeerd dan in het vrije veld. En omgekeerd, als je dieren goed wilt verzorgen is het belangrijk te weten onder welke omstandigheden en condities ze in het wild leven.

Nog steeds vormen veldwaarnemingen een belangrijk deel van de artikelen in Lacerta, maar anders dan in het verleden zijn ze meer gericht op locaties buiten Nederland en, als gevolg van de steeds meer exotische vakanties, buiten Europa. Opvallend is dat ook binnen de RAVON-gelederen daar een groeiende interesse is. Op de RAVON-website vind je links naar websites van herpetofaunareizen, en ook het online fotoalbum is voorzien van vele exoten. Kortom, er zijn nog steeds voldoende gezamenlijke wortels en wie zich ook voor veldwaarnemingen aan soorten in het buitenland interesseert zou een lidmaatschap van Lacerta kunnen overwegen.

Literatuur

- Anoniem, 1944. Van den Herpeto-geografischen Dienst. Mededelingenblad Lacerta 5: 20.
 Borg, J.P. ter, 2002. Het 60-jarig jubileum van Lacerta, een terugblik. Lacerta 60(6): 204-211.
 Bergmans, W., 1973. De betekenis van de Herpetogeografische Dienst van Lacerta. Lacerta 31(8): 127-130.
 Bergmans, W., 1978. Inleiding tot de vijfde verslaggeving vanwege de Herpetogeografische Dienst van Lacerta. Lacerta 36(9): 147-150.
 Bergmans, W. & A. Zuiderwijk, 1980. Amfibieën en reptielen in Nederland. Wetenschappelijke Mededelingen, KNNV nr. 139.
 Bergmans, W. & A. Zuiderwijk, 1986. Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun Bedreiging. Vijfde Herpetoge-

ografisch Verslag. KNNV, Hoogwoud en Nederlandse vereniging voor herpetologie en Terrariumkunde "Lacerta", Utrecht.

Bogaerts, S., 2007. Salamanders houden en kweken anno 2007. *LACERTA* 65(6): 236-247.

Bogaerts, S., H. van Diepen en H. Karman, 2001. Italiaanse kamsalamanders op de Veluwe. *RAVON* 11: 25-30.

Bogaerts, S. & R. Lenders, 2002. Help, er zitten kamsalamanders! De EU-Habitatrichtlijn, achtergronden en betekenis voor reptielen, amfibieën en vissen in Nederland. *RAVON* 14 5(2): 22-27.

Bund, C.F. van de, 1964. Vierde Herpetogeografisch Verslag. Nederlandse vereniging voor herpetologie en Terrariumkunde "Lacerta", Utrecht.

Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (red), in prep. De amfibieën en reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij, European Invertebrate Survey-Nederland: hoofdstuk Historie.

Diepenbeek, A. van, 2008. De inheemse amfibieën en reptielen, hoe gaat het er mee? *Lacerta* 66(6): 236-251.

Homan, Th.N., 1946. DDT bij de bestrijding van bloedluis. *Lacerta* 5(3): 24.

Hillenius, D., 1963. De kweek van de Pyreneeënbeeksalamander (*Eurpactus asper*). *Lacerta* 22: 3-6.

Horst, J. Th. ter, 1946. Een stukje geschiedenis van "Lacerta". *Lacerta Nieuws* 4(9): 66-67.

Horst, J. Th. ter, 1950. Zelfdiscipline of overheidsingrijpen. *Lacerta* 9(1): 1-3.

Horst, J. Th. ter, 1975. Gaat de laatste vindplaats van de muurhagedis in Nederland verloren? *Natuurhistorisch Maandblad* 64 (3): 36-39.

Jacobi, W., 1982. *Lacerta* Mededelingenblad 12e jaargang, nr. 9. Juni 1982.

Jacobi, W., 1980. Padden en het verkeer. *Lacerta* 39: 36-42.

Kruytenjens, B., 1984. De Muurhagedis (*Podarcis muralis muralis*) in Maastricht. *Lacerta* 42(6): 102-112.

Kruytenjens, B. & H. Biard, 1991. Kweken draagt een steentje bij aan het herstel van de Maastrichtse Muurhagedis populatie (*Podarcis muralis*). *Lacerta* 49(5): 122-134.

Langerwerf, B., 1976. Het kweken van hagedissen. *Lacerta* 34 (5): 59-61.

Onstenk, W.G.C., 1949. Voltrekt zich een verandering in de Zuid-Limburgse Herpeto-fauna? *Lacerta* 7(10): 86.

Raaijmakers, C.J. en E. F. Elzenga, 1973 - 1982. Herpetologische waarnemingen in Zuid- en midden Limburg. NVHT Lacerta, werkgroep Limburg.

Rekum, M. van, 1959. Nogmaals: Reptielen en Amphibieën in Nederland. *Lacerta* 18(1): 1-2.

Sparreboom, M. (red.), 1981. De amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg. A.A. Balkema, Rotterdam.

Sparreboom, M., 1981. Bibliografie van de Nederlandse herpetofauna. NVHT Lacerta & Stichting tot bevordering van de Herpetologie, Amsterdam.

Sparreboom, M., 1984a. Gedrag en voortplanting van de Wratensalamanders *Paramesotriton bongkongensis* en *P. chinensis* (1). *Lacerta* 43(1), 7-15.

Sparreboom, M., 1984b. Gedrag en voortplanting van de Wratensalamanders *Paramesotriton bongkongensis* en *P. chinensis* (2). *Lacerta* 43(2), 28-35.

Sparreboom, M., 1984c. Gedrag en voortplanting van de Wratensalamanders *Paramesotriton bongkongensis* en *P. chinensis* (3). *Lacerta* 43(3), 42-49.

Uchelen, E. van, 1983. Herpetologische waarnemingen in de Corze. *Lacerta* 41: 53-55.

Uchelen, E. van, 1985. Voortplanting van de marmersalamander (*Triturus marmoratus*) in het terrarium. *Lacerta* 43(4): 72-77.

Uchelen, E. van, 1987. Een succesvolle opfokmethode van salamanderlarven (*Triturus*). *Lacerta* 45: 154-165.

Uchelen, E. van, 2006. Praktisch natuurbeheer: amfibieën en reptielen. KNNV, Utrecht.

Vleeschouwer, Th. de, 1952. Waar vangen we dit jaar onze dieren. Spaart uw inheemse herpetofauna! *Lacerta* 10 (10): 76.

Wijffels, L., 1954. Importperikelen. *Lacerta* 13 (3): 17-18.

Wijk, D.P. van, 1942. Een kweek van den groenen boomkikker (*Hyla arborea*). *Lacerta* 1(3): 28-30.

Wijk, D.P. van, 1946. Herpeto-geografische dienst. *Lacerta* 4(1): 3-5.

Wijk, D.P. van, 1947. Herpeto-geografische dienst van de Ned. Ver. Van Terrariumhouders "Lacerta". Verslag over de ontvan-

gen opgaven in de jaren 1945 en 1946. *Lacerta* 5(7): bijlage.

Wijk, D.P. van, 1954. Enige opmerkingen over de inrichting van terraria. *Lacerta* 12(2/4): 30-31.

Wijk, D.P. van, 1955. De verspreiding van de reptielen en amfibieën in Nederland. Derde verslag. *Lacerta* 9(4): 25-43.

Wijk, D.P. van, 1956. Een groot succes voor onze vereniging. Het eerste Nederlandse natuurreservaat uitsluitend ten behoeve van een amfibie is werkelijkheid. *Lacerta* 14(6): 48.

Wijk, D.P. van, 1992. Het wel en wee van de eerste beschermde poelen voor de Vroedmeesterpad (*Alytes obstetricans*). *Lacerta* 50(4): 130-133.

Zwart, P., 1972-1973. Ziekten van reptielen I t/m VI. *Lacerta* 30(3/4): 41-48; *Lacerta* (6): 72-78; *Lacerta* (9): 121-127; *Lacerta* 31(2): 26-30; *Lacerta* 31(7): 116-120; *Lacerta* 31(11): 177-182.

Summary

This article describes the history of the Netherlands Society of Herpetology and Herpetoculture, Lacerta, and in particular its role in the conservation and protection of the Netherlands native reptiles and amphibians.

Lacerta was founded in 1941. Since most of its members were terrarium holders, its spearheads were and still are, providing information on breeding, diseases and food items.

Conservation also became a key issue, and in 1944 the Herpetogeographical Service (HGD) was founded in order to collect distribution data on national species. Southern Limburg was quickly recognised as a herpetological hot spot. Lacerta took early action which led to the first (and smallest!) "nature monument" for one single species: the midwife toad in 1956.

In the seventies Lacerta members from Limburg started annual publishing of their herpetological observations. In the late seventies and early eighties the first herpetological study groups appeared, cooperating with Lacerta groups. Although both groups had the same goals the different backgrounds made it difficult to work together. One species that did profit from the collaboration is the wall lizard in Maastricht. Members of Lacerta helped to breed them in captivity for reintroduction after wall restorations.

In the eighties two important books appeared *Amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg* (Sparreboom, 1981) and *Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun Bedreiging* (Bergmans & Zuiderwijk, 1986).

In the nineties RAVON (representing the herpetological study groups), WARN (professional herpetologists from universities and institutes) and Lacerta explored new ways to cooperate. This led to the magazine MIRA (1995-1996) and to the transfer of the archives of the HGD to RAVON. Nowadays members of Lacerta are also active within RAVON or vice versa. Lacerta remains involved in the conservation of native species, but the published articles on field observations and field studies mainly deal with herpetofauna in foreign countries.

S. Bogaerts

Honigbijenhof 3
6533 RW Nijmegen

J.P. ter Borg

Nieuwemeerdijk 253
1171 NP Badhoevedorp